

TÜRKİYE'NİN UKRAYNA-RUSYA SAVAŞINDAKİ ARABULUCULUĞU

Mehmet Oğuzhan TULUN

Analist

Analiz No : 2024 / 18

09.10.2024

Bu yazı ilk olarak AVİM tarafından 23 Eylül 2024te yayınlanan İngilizce bir makalenin Türkçe çevirisidir. Çevirinin yapılmasına İrem Akın katkıda bulunmuştur.

Rusya'nın Şubat 2022'de Ukrayna'ya yönelik topyekûn işgalinin başlamasından bu yana Türkiye, Geniş Karadeniz Bölgesindeki istikrarı ve Türkiye'nin güvenliğini koruyan duruşunu sürdürmek için yoğun çaba sarf etmiştir. Bu, işgal nedeniyle Rusya'nın kınanmasında Batı'yla beraber hareket etmek ve Ukrayna ile savunma alanında işbirliği yapmak, ancak aynı zamanda Batı'nın Rusya'ya yönelik yaptırımlarına katılmayı reddetmek ve Rusya ile düzenli ekonomik ilişkileri sürdürmek anlamına gelmiştir. Buna rağmen Türk yetkilileri ve kamuoyu, Ukrayna'nın Batı ve Rusya arasındaki acımasız güç rekabetinin ortasında kaldığının ve bunun sonucunda ülkenin hayatta kalma mücadelesi verdiğinin son derece farkındadırlar.

Türkiye'nin bu çatışmada orta yolda yürüme politikası, Ukrayna-Rusya savaşını Rusya'yı uluslararası arenada küçük düşürmek ve belini bükmek için kaçırılmayacak bir fırsat olarak gören Batılı çevreler tarafından eleştirilmektedir. Bu hedefe ulaşmak, yıllarca sürebilecek acımasız bir yıpratma savaşını sürdürmeyi gerektirmektedir ve halihazırda Şubat 2022'den bu yana Ukrayna ve Rusya'da bir milyondan fazla insan ölmüştür.[1] Siyasi tarihi bilmek, bu savaş yanlısı Batılı çevrelerin Rusya'yı kesinkes yenmek umuduyla - Ruslar da acı çektiği sürece- Ukraynalıların acı çekmesini hiçbir şekilde umursamadıklarını varsaymamıza sağlamaktadır.[2]

Bu konudaki daha dengeli değerlendirmeler; Türkiye'nin Batı, Ukrayna ve Rusya arasında eş zamanlı şekilde bir temas noktası olarak hizmet edebilecek az sayıdaki güvenilir aktörden biri olduğunu kabul etmiştir. Türkiye bu savaşın kontrol altına alınmasını, şiddetinin azaltılmasını ve bir an önce sona erdirilmesini[3] istediğini açıkça ortaya

koymuştur.

Batılı ülkelerin Ukrayna'ya giderek daha gelişmiş silah sistemleri tedarik etmesi ve bu sistemlerin Rusya'nın içindeki hedeflere karşı kullanılmasına rıza göstermesi, Türkiyenin bu duruşunu her zamankinden daha önemli bir hale getirmektedir. Ukrayna bu destekten o kadar cesaret almıştır ki, Rusya'nın işgal çabalarını sekteye uğratmak[4] ve muhtemelen müzakere masasında elini güçlendirmek için Rusya'nın Kursk bölgesinin içine sızmıştır. Rusya ise yeni bir kırmızı çizgi çizerek Rusya'yı vurmak amacıyla [Ukrayna'ya] Batılı uzun menzilli füzeleri kullanması için daha fazla hareket alanı tanınması halinde Batı'yı savaşla tehdit etmiştir.[5] Rusya'nın kırmızı çizgiler söylemi, Rusya'nın blöf yapma alışkanlığı olduğunu ve Batı'nın jeopolitik hedeflerini destekleyen bir sonucu kabul etmeye zorlanabileceğini savunan Batılı yorumcular tarafından sürekli olarak sorgulanmaktadır.[6] Bu sorgulamaya NATO'nun görevden ayrılan Genel Sekreteri Jens Stoltenberg bile katılmıştır. Stoltenberg, Rusya'nın NATO'nun dünyanın en güçlü askeri ittifakı olduğunun farkında olduğunu ve Rusya'nın Batı'nın askeri ittifakıyla doğrudan savaşa girme riskini alamayacağını savunmuştur. Rusya ise Stoltenberg'in bu durum değerlendirmesinin tamamen dar görüşlü ve profesyonellikten uzak olduğunu ve Rusya'yı köşeye sıkıştırmaya yönelik bu tür çağrıların son derece provokatif ve tehlikeli olduğunu belirterek yanıt vermiştir.[7]

Dolayısıyla, tepeden tırnağa en üst düzey askeri teçhizatla donanmış büyük bir gücü köşeye sıkıştırmaya çalışmak akıllıca bir hareket midir? Böyle bir senaryoda Rusya'nın nasıl tepki vereceğinden kesinlikle emin olabilir miyiz? Bir yorumda özlü bir şekilde ifade edildiği gibi; [Batı olarak] çok ileri gittiğimizi muhtemelen ancak kendimizi Rusya ile doğrudan bir çatışma içinde bulduktan sonra anlayacağız, öncesinde değil.[8]

Esasen Batı'nın Ukrayna-Rusya savaşı hakkında ne düşündüğü o kadar da önemli değildir, zira bu savaşta kişisel çıkarları yoktur. Önemli olan tek şey; var olmak ve dış politika yönünü seçme hakkı için savaşan savunucu Ukrayna ile Ukrayna'nın Batı'nın kuşatması için kullanılmasından korkan saldırgan Rusya'nın ne düşündüğüdür. Bu tehlikeli senaryoda Türkiye hem Ukrayna'yı hem de Rusya'yı tatmin edecek ve savaşı sona erdirecek bir formül bulmak için ciddi bir çaba sarf etmektedir. Türkiye, Batı ile Rusya arasındaki gerilimi azaltmak ve Ukrayna ile Rusya arasındaki çatışmayı azaltmak için şimdiye kadar aşağıdaki adımları atmıştır:

1) Mart 2022'de Türkiye, Antalya'da Ukrayna ve Rusya dışişleri bakanları düzeyinde (savaş sürecinde bir ilk olan) üçlü bir toplantı düzenlemiştir. Bu toplantının ardından İstanbul'da heyetler arası görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Müzakerelerde olumlu bir ivme kazanıldığı rapor edilmiş olmasına rağmen toplantılar somut bir sonuç doğurmamıştır. Ukrayna'nın Batılı destekçilerinin müdahalesinin müzakereleri sekteye uğrattığı yönünde yinelenen iddialar bulunmaktadır.[9]

2) Temmuz 2022'de Birleşmiş Milletler ve Türkiye'nin arabuluculuğunda Ukrayna ve Rusya'nın masaya oturmasıyla, Temmuz 2023e kadar süren Karadeniz Tahıl Girişimi ("Tahıl Anlaşması")[10] hayata geçirilmiştir. Bu anlaşma, Ukrayna tahılının ve gıda temelli ürünlerinin güvenli geçişine olanak tanımış ve hızla artan gıda fiyatlarını geriletmiştir.

3) Eylül 2022'de Suudi Arabistan ve Türkiye'nin arabuluculuğuyla Ukrayna ve Rusya, Rusya'nın işgalinin başlamasından bu yana gerçekleştirilen en büyük esir takasını gerçekleştirmiştir.[11]

4) Temmuz-Ağustos 2024'te Türkiyede, Türkiye'nin kilit bir rol oynadığı zorlu çok taraflı müzakereler sonucunda, Batılı ülkeler ile Rusya arasında önemli bir esir takası gerçekleştirilmiş[12] ve iki taraf arasındaki gerilimin hafiflemesine önemli ölçüde katkı sağlanmıştır.

5) Ukrayna'daki devam eden savaşın arka planında Türkiye, 1936 Montrö Sözleşmesi hükümlerini titizlikle uygulamaya devam etmekte ve bu sayede Türk Boğazları üzerinden Karadeniz'e giren ve çıkan askeri gemilerin akışını kontrol etmektedir. Bu bağlamda Türkiye, Karadeniz'de Batı ile Rusya'yı doğrudan karşı karşıya getirebilecek bir gerilime karşı emniyet vanası işlevi görmektedir.[13]

6) Haziran 2024'te Türkiye, savaşın iki tarafından biri olan Rusya'nın davet edilmemesi konusundaki çekincelerine rağmen, İsviçre'de düzenlenen Ukrayna Barış Zirvesi'ne katılmıştır.[14] Zirve başarısız olarak değerlendirilmiş[15] ve davetlilerden biri olan Patrik Bartholomeosun (Fener Rum Patrikhanesinin önderi) Ekümenik Patrik unvanını kullanması nedeniyle tartışmaların gölgesinde kalmıştır. Bu durum, 1923 Lozan Antlaşmasının kabulü sırasında Patrikhanenin yalnızca bir Türk kamu kuruluşu olarak yetki sahibi olduğu yönünde varılan uzlaşıya açıkça aykırıdır.[16]

7) Ukrayna-Rusya savaşını iki ülkenin endişelerini ve çıkarlarını dikkate alarak sona erdirmek amacıyla Türkiye, Ukraynalı ve Rus yetkilileri tekrar bir araya getirmeye hazır olduğunu defalarca belirtmiştir.[17] Ancak bu teklife hem Batı'daki bazı çevreler hem de Rusya karşı çıkmaktadır. Söz konusu Batılı çevreler muhtemelen Türkiyenin böyle bir girişimin getireceği diplomatik prestiji edinmesini istememektedir. Rusya ise muhtemelen Türkiye'nin Ukraynaya artık tahammül edilemez bir seviyede yakınlaştığını düşünmektedir.

Rusya'nın işgalinin üzerinden geçen 2,5 yıla ve 1 milyondan fazla insanın hayatını kaybetmesine rağmen Ukrayna-Rusya savaşında bir ilerleme kaydedilememekte ve söz konusu savaş Ukrayna ve bölge için yalnızca daha fazla ızdırap vaat etmektedir. Batı, Rusya'ya haddini bildirmek amacıyla mutlak bir zafer elde etmeye kararlıdır; Rusya kendi bölgesinde güvenliğini sağlamak için Ukrayna üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışmaktadır; Ukrayna ise varoluş mücadelesi vermekte ve geleceğini güvence altına almaya çalışmaktadır. Bu durum, hızla kontrol dışına çıkabilecek bir haldedir ve ciddi sonuçlara yol açabilecektir. İşte bu nedenle Ukrayna-Rusya Savaşının sonlanması için taraflarla diyalog kurabilen ve anlaşmazlık karşısında çözüm yolları sunabilen Türkiye gibi aktörler gerekmektedir. Geçmişte AVİMin birlikte etkinlikler düzenlemiş olduğu Ukraynanın eski Ankara Büyükelçisi Andrii Sybiha'nın Ukrayna Dışişleri Bakanı olarak atanması[18] bu bağlamda önemli bir fırsat sunmaktadır. Sayın Sybiha'nın atanmasının Ukrayna'nın dış politikasına yeni bakış açıları getireceği ve yıkıcı Ukrayna-Rusya savaşının sona ermesinin önünü açacağını umuyoruz.

[1] Brendan Cole, Russia-Ukraine War Passes Grim Milestone, *Newsweek*, September 17, 2024, https://www.newsweek.com/russia-ukraine-wsj-deaths-1955023

[2] Bu yorum, Henry Kissinger'ın Amerikan dış politika geliştirilmesi bağlamında bıraktığı mirasın aşağıdaki makalede yer alan eleştirel analizinden esinlenmiştir: Nathan J. Robinson, The Worst Magazine in America, *Current Affairs*, September 13, 2024, https://www.currentaffairs.org/news/the-worst-magazine-in-america

[3] Rich Outzen, Turkey wants to end the war in Ukraine might have a formula to do it, *Atlantic Council*, August 28, 2024, https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/turkey-wants-to-end-the-war-in-ukraine-and-might-have-a-formula-to-do-it/

[4] Elena Teslova, Ukrainian president says goal of Kursk incursion 'establishment of buffer zone', *Anadolu Agency*, August 20, 2024, https://www.aa.com.tr/en/russia-ukraine-war/ukrainian-president-says-goal-of-kursk-incursion-establishment-of-buffer-zone/3307552 ; Ukraine failed to slow Russias Donbas advance with Kursk incursion: Putin, *Al Jazeera*, September 5, 2024, https://www.aljazeera.com/news/2024/9/5/ukraine-failed-to-slow-russias-donbas-advance-with-kursk-incursion-putin ; Ukraine invites UN and Red Cross to Russias Kursk region, *Al Jazeera*, September 16, 2024, https://www.aljazeera.com/news/2024/9/16/ukraine-invites-un-and-red-cross-to-kyiv-controlled-kursk

[5] Tom Porter, Putin is threatening disaster over Ukraine's long-range missiles but his past 'red lines' came to nothing, *Business Insider*, September 13, 2024, https://www.businessinsider.com/putins-threatening-the-west-with-war-its-not-the-first-time-2024-9

[6] Porter, Putin is threatening disaster over Ukraine's long-range missiles but his past 'red lines' ; Nigel Gould-Davies, Putin Has No Red Lines, *The New York Times*, January 1, 2023, https://www.nytimes.com/2023/01/01/opinion/putin-russia-ukraine-war-strategy.html

[7] Kremlin calls Stoltenberg's comments on missile strikes on Russia 'dangerous', *Reuters*, September 18, 2024, https://www.reuters.com/world/europe/kremlin-calls-stoltenbergs-comments-missile-strikes-russia-dangerous-2024-09-18/

[8] Porter, Putin is threatening disaster over Ukraine's long-range missiles but his past 'red lines' tarafından atıf yapılmıştır: George Beebe and Suzanne Loftus, Testing Russias red lines could become a fatal experiment, *Responsible Statecraft*, June 12, 2023, https://responsiblestatecraft.org/2023/06/12/testing-russias-red-lines-could-become-a-fatal-experiment/ ;

[9] Putin, Erdoğan'ın katıldığı ŞİÖ Plus'ta konuştu: İstanbul'daki 'Ukrayna mutabakatları' hala masada, *Sputnik*, 4 Temmuz 2024, https://anlatilaninotesi.com.tr/20240704/putin-erdoganin-katildigi-sio-plusta-konustu-istanbuldaki-ukrayna-mutabakatlari-hala-masada-1085523333.html

[10] Beacon on the Black Sea, *United Nations - Black Sea Grain Initiative Joint Coordination Centre*, erişim tarihi 20 Eylül 2024 ; What is the Black Sea Initiative? | The UN Explained, *United Nations*, September 20, 2024, https://www.un.org/en/video/what-black-sea-initiative-un-explained

[11] Valentyn Ogirenko and Aziz El Yaakoubi, Russia, Ukraine announce major surprise prisoner swap, *Al Jazeera*, September 22, 2022, https://www.reuters.com/world/europe/russia-releases-10-foreigners-captured-ukraine-after-saudi-mediation-riyadh-2022-09-21/

[12] Rich Outzen, Turkeys linchpin role in the Russia prisoner swap offers a lesson,

[13] Teoman Ertuğrul Tulun, NATO'nun Siber Güvenlik ve Denizcilik Stratejisinin Bütünleştirilmesi: Montrö Sözleşmesi'nin Korunması, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, Analiz No: 2024/16, 2 Eylül 2024, https://avim.org.tr/tr/Analiz/NATO-NUN-SIBER-GUVENLIK-VE-DENIZCILIK-STRATEJISININ-BUTUNLESTIRILMESI-MONTRO-SOZLESMESI-NIN-KORUNMASI.

[14] Beyza Binnur Donmez, Ukraine peace summit would be 'more result-oriented' with Russia's participation: Turkish foreign minister, *Anadolu Agency*, June 15, 2024 https://www.aa.com.tr/en/europe/ukraine-peace-summit-would-be-more-result-oriented-with-russias-participation-turkish-foreign-minister/3251122 ; Russia, China absent as world leaders meet for Ukraine peace conference, *Al Jazeera*, 15 Haziran 2024, https://www.aljazeera.com/news/2024/6/15/world-leaders-meet-in-switzerland-as-ukraine-seeks-aid-amid-war-with-russia

[15] Leonid Ragozin, Why did the Ukraine Peace Summit fail?, *Al Jazeera*, June 23, 2024, https://www.aljazeera.com/opinions/2024/6/23/why-did-the-ukraine-peace-summit-fail

[16] Doğu Ortodoksluğu ve Fener Rum Patrikhanesi, Ukrayna-Rusya savaşında giderek daha fazla Batı'nın dış politika araçları haline gelmiş ve Doğu Ortodoksluk içinde siyasi çıkarlar uğruna çatlaklar oluşmasına sebep olmuştur. Dini faaliyetlerin kısıtlanması genellikle Batılı aktörler tarafından kınanırken bu kez sessizlik ya da zayıf tepkilerle karşılanmaktadır. Örneğin ulusal çıkarlarını güvence altına almak adına Ukrayna, Rus Ortodoks Kilisesine (Moskova Patrikhanesi) bağlı olan Ukrayna Ortodoks Kilisesinin faaliyetlerini yasaklama kararı almıştır. Ancak bu hamle Ukrayna'nın Batılı destekçilerinden kayda değer bir eleştiri almamıştır. Daha fazla bilgi için bakınız: Ekümenik Patrik'in ismi Ukrayna Barış Bildirisi'nden çıkarıldı, *Agos*, 27 Haziran 2024, https://www.agos.com.tr/tr/yazi/30544/ekumenik-patrik-in-ismi-ukrayna-baris-bildirisi-nden-cikarildi

; Gözde Kılıç Yaşın, Yeni Dünya Düzeninde İnanç Coğrafyası Dizaynı: Ortodoks Bölünmeler, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, Analiz No: 2022/13, 9 Haziran 2022, https://avim.org.tr/tr/Analiz/YENI-DUNYA-DUZENINDE-INANC-COGRAFYASI-DIZAYNI-ORTODOKS-BOLUNMELER ; Gözde Kılıç Yaşın, Fener Rum Patrikhanesinin Hukuki Statüsü, Analiz No: 2022/23, 18 Ekim 2022, https://avim.org.tr/tr/Analiz/FENER-RUM-PATRIKHANESI-NIN-HUKUKI-STATUSU ; Martin Fornusek, Ukraine's parliament adopts bill potentially banning Moscow-linked church, *the Kyiv Independent*, August 20, 2024, https://kyivindependent.com/ukraines-parliament-passes-bill-potentially-baning-moscow-linked-church/.

[17] Türkiye ready to hold Russia-Ukraine peace summit: Erdoğan, *Daily Sabah*, March 8, 2024, https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkiye-ready-to-hold-russia-ukraine-peace-summit-erdogan ; Turkey's Erdogan offers to help end Russia-Ukraine war; Kremlin rules him out as intermediary, *Reuters*, July 4, 2024, https://www.reuters.com/world/turkeys-erdogan-offers-help-end-russia-ukraine-war-kremlin-rules-him-out-2024-07-03/

[18] Andrii Sybiha becomes Ukraines top diplomat amid major cabinet reshuffle, *Al Jazeera* , September 5, 2024, https://www.aljazeera.com/news/2024/9/5/andrii-sybiha-becomes-ukraines-top-diplomat-amid-major-cabinet-reshuffle

Yazar Hakkında :

Mehmet Oğuzhan Tulun AVİM'de Analist olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları Doğu Avrupa, Kafkasya, Asya,Türk-Ermeni ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri, uluslararası suç ve tarih çalışmalarıyla ve din ile siyaset arasındaki etkileşime odaklanmaktadır.

Atıfta bulunmak için: TULUN, Mehmet Oğuzhan. 2026. "TÜRKİYE'NİN UKRAYNA-RUSYA SAVAŞINDAKİ ARABULUCULUĞU." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2024 / 18. Ekim 09. Erişim Ekim 30, 2026. https://avimbulten.org/public/tr/Analiz/TURKIYE-NIN-UKRAYNA-RUSYA-SAVASINDAKI-ARABULUCULUGU

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır